

DET NYE IDEAL er det entreprenante barn

Det globale kapløb på viden sætter en ny dagsorden for livet i børnehaven, for hvis Danmark ikke skal sakke bagud af dansen, skal de første skridt i den livslange læring måske allerede tages i sandkassen. Det er med til at skabe et nyt – og måske for snævert – begreb om pædagogisk faglighed.

* De danske daginstitutioner er genstand for stor opmærksomhed i disse år. Ikke bare fra forældre, der vil deres små poder det bedste, faglige organisationer, der kræver flere ressourcer til det pædagogiske arbejde, eller danske politikere, der vil have mere for pengene. Store transnationale organisationer som OECD og EU har de seneste ti-femten år også rettet deres opmærksomhed imod daginstitutionerne.

Pædagogerne er ikke udelt begejstrede for den nye opmærksomhed, for i kølvandet på den følger også nye dagsordener og standarder for den pædagogiske faglighed. Det fortæller de to forskere, ph.d.-studerende Maja Plum og lektor John Benedicto Krejsler.

National panik

Men hvad skyldes overhovedet æren, kunne man starte med at spørge? Hvorfor er organisationer som OECD og EU interesseret i, hvad der foregår på de danske legepladser og børnehavestuer? Ifølge John B. Krejsler kan man identificere to spor i den aktuelle interesse. Det ene spor handler om daginstitutioners evne til at frigive arbejdskraft. Han siger:

”Stort set alle europæiske lande kommer til at mangle arbejdskraft i fremtiden, og derfor kigger man på lande som Danmark og vores veludviklede system af daginstitutioner, for det frigør arbejdskraft – i særlig grad kvinderne, som i langt højere grad end i mange andre europæiske lande er ude på arbejdsmarkedet. I den henseende har de nordiske lande og vores daginstitutioner længe været rollemodeller.”

Samtidig er et andet spor ved at tage form. Det fokuserer ikke på daginstitutionernes evne til at frigive arbejdskraft, men på deres bidrag til skabelsen af fremtidens arbejdskraft.

”Det nye fokus skal ses i sammenhæng med fremkomsten af en global vidensøkonomi. Man er kort sagt bange for, at Kina og Indien og flere af de andre nye fremadstormende økonomier vil overhale Europa i det globale kapløb på viden. Derfor er instanser som OECD og EU begyndt at se nærmere på, hvordan man kan optimere daginstitutionernes rolle som det første trin i befolkningens livslange læring.”

Maja Plum er enig i den udlægning og peger på de internationale og nordiske læseundersøgelser fra midten af 90'erne, som et af de første eksempler på, at det globale perspektiv for alvor brød igennem den nationale lydmur og satte dagsordenen for den hjemlige diskussion. For selvom undersøgelsen handlede om skoleelevers læsefærdigheder, blev daginstitutionerne hurtigt en del af den, ifølge Maja Plum, nationale panik, der bredte sig i kølvandet på resultaterne.

”Panikken handlede om vores nationale selvforståelse. Det virkeligt chokerende var, at vi var på niveau med visse tredjeverdenslande. Det var helt uacceptabelt, for det er lande, vi altid har forstået os selv i modsætning til.”

Maja Plum forklarer, hvordan de internationale sammenligninger fungerer som en moderne udgave af det ældgamle

skel mellem de civiliserede og de uciviliserede nationer – nu blot formuleret som en forskel i humankapital. Resultaterne blev derfor ikke bare tolket, som at vi var ved at sakke bagud i konkurrencen på viden.

”Vi var simpelthen bange for at komme i selskab med de 'andre', de uciviliserede nationer. Derfor blev alle sten vendt, herunder også daginstitutionerne, for at få Danmark tilbage på det civiliserede spor og op ad ranglisten.”

John B. Krejsler supplerer: ”De internationale undersøgelser skærper den nationale konkurrencebevidsthed og øger frygten for, at vi spilder dyrebare ressourcer – dvs. læring og viden. De nye krav til daginstitutionerne om dokumentation, læreplaner og klare målsætninger er forsøg på at optimere børnenes udvikling fra start.”

Det selvrealiserende barn

Én ting er nye krav og målsætninger, som de formuleres i diverse rapporter og formålsparagraffer. En anden ting er, hvad det konkret betyder for børnene og pædagogernes liv i børnehaverne. Det har der været mange bud på, og en stor del af de kritiske røster har hæftet sig ved, at skiftet fra leg til læring bryder med den danske børnehavetradition.

Ifølge John B. Krejsler er det for tidligt at sige, hvad skiftet fra leg til læring betyder.

”Læringsbegrebet i børnehaverne er kun ved at tage form. Det er stadig til forhandling, og man må huske, at afstanden mellem leg og læring ikke er så stor som tidligere. Læring er ikke længere lig med børn bænket på rad og række og blikket stift rettet imod tavlen, sådan som vi kender det fra den gamle skole. Men selvom der ikke nødvendigvis er nogen modsætning mellem leg og læring, signalerer læring noget mere målrettet end den frie leg. Pædagogerne skal i højere grad tænke og evaluere aktiviteterne i forhold til, hvad børnene lærer, og det kan selvfølgelig betyde mindre af den frie og spontane leg.”

Maja Plum mener, at meget af kritikken bygger på myter og romantiske forestillinger om den frie leg og den særligt danske pædagogik. For det første giver det ikke nødvendigvis mening at tale om en særlig dansk pædagogik, for den har altid været inspireret af tanker og ideer fra det store udland, og det er ikke anderledes i dag.

”Men vi taler rigtignok meget om en særlig dansk pædagogik, og med det mener vi en pædagogik, der er fri for styring og alene tager udgangspunkt i barnet selv og den frie leg. Derfor kommer de nye tiltag hurtigt til at fremstå som overgreb; som noget, der kommer udefra og vil styre barnets frie udfoldelse. Men pædagogik har altid været et styringsprojekt, hvor idealerne om barnet gøres operative på den ene eller den anden måde i forhold til det samfund, vi gerne vil have. Det gælder også forestillingen om det frie og selvrealiserende barn.”

Maja Plum peger på, hvordan 'barnets natur' beskrives i diverse skrivelser fra ministeriet i forbindelse med læreplanerne. ▶

”Man kan bl.a. læse, at læring er en naturlig del af et barns udvikling, at børn har behov for at udvikle og afprøve deres potentialer, at de udfolder sig gennem projekter og ved at afprøve ideer. På den måde er det ikke et opgør med en særlig dansk pædagogik. Det er snarere en effektiv reformulering af forestillingerne om det frie og selvrealiserende barn, der nu tager form som en kreativ iværksætter. Idealet reformuleres til det entreprenante barn, som sjovt nok passer fint ind i vores forsøg på at skabe et stærkt samfund, der kan klare sig i den globale konkurrence.”

Fra privatisme til professionalismisme

Da læreplanerne blev lanceret, blev de ikke kun betragtet som et angreb på den frie leg. De blev i lige så høj grad kritiseret for at være et indgreb i pædagogernes autonomi, og mange var bekymrede for, at det ville undergrave pædagogernes profession. Det tyder på, at bekymringen er blevet gjort til skamme. John B. Krejsler:

”Når man spørger pædagogerne i dag om læreplanerne, er de overvejende positive. Og hvorfor? Fordi læreplanerne bl.a. har givet dem et fælles sprog og sat begreber på deres erfaringer og deres viden. Det har ofte resulteret i en øget forståelse af egen faglighed og styrket pædagogernes position i forhold til for eksempel forældrene.”

Derfor betragter John B. Krejsler ikke læreplanerne som en trussel imod professionen. Tværtimod, for hvis de bliver brugt rigtigt, kan de ligefrem være en mulighed for, at pædagogerne – måske for første gang – virkelig kan blive professionaliserede.

”Pædagogprofessionen har længe henholdt sig til, at dens faglighed for en stor del bestod af tavs viden. Men i hvilken grad kan man hævde professionalismisme, hvis ens viden er tavs? Er det ikke snarere en privatisme?”

Halvanden times kvalitet

I Maja Plums optik er det svært at sige, om de nye krav styrker eller hæmmer den pædagogiske faglighed, for i virkeligheden skaber det et nyt begreb om faglighed.

”Det sætter nogle nye rammer for, hvad der overhovedet giver mening at tale om som pædagogisk faglighed – nemlig de ting, der har med børnenes læring, udvikling og kompetencer at gøre. Og ikke mindst de aspekter, der lader sig sætte på stringente formler af mål, middel og evalueringsoptionsætninger. Men det er et ret snævert begreb om faglighed, og enhver, der har været i en børnehaven eller vuggestue, ved, at der foregår en masse andre vigtige ting. Og hvad med dem?”

Hun giver et konkret eksempel: En flok børn sidder samlet i en rundkreds og skal på skift rejse sig og fortælle videre på en fælles historie, de er i gang med. Der sidder også to pædagoger i rundkredsen. Den ene pædagog stiller børnene spørgsmål, der skal hjælpe deres historier på vej, mens den anden holder styr på børnene.

”Det er kun den pædagog, der stiller spørgsmålene og står for selve aktiviteten, vi forbinder med noget fagligt. Men hvad med den anden pædagog? Ham eller hende, der lægger armen om Mads, så han falder til ro, tysser på Christian, der snakker for meget, og stryger Gitte beroligende på håret, så hun tør være med? Det arbejde er blevet usynligt i forhold til den nye forståelse af faglighed, men det er ikke desto mindre påkrævet i situationen. Vi kan sige, at det i denne episode kræver en usynlig pædagog at få den anden til at fremstå faglig.”

Maja Plum sætter udviklingen på spidsen og peger på et paradoks:

”Aldrig før har vi målt, dokumenteret og talt så meget om kvalitet i daginstitutionerne. Men samtidig har vi indsnævret begrebet så meget, at vi næsten kun kan tale om kvalitet i forbindelse med den halvanden time fra halv ti til elleve, hvor der er såkaldt pædagogiske aktiviteter i børnehaven eller vuggestuen. Alt det andet er ’bare’ praktisk arbejde. Men er det ikke også væsentligt, at der er nogen, der sørger for, at børnene får sovet, spist, drukket, iklædes flyverdragter eller får solcreme på, kommer på toilettet, bliver trøstet osv.? Alle de aspekter tager mængder af tid i pædagogers dagligdag – og kan gøres på mange måder – men hvis de er udgrænset fra en forståelse af ’fagligt pædagogisk arbejde’, hvori består da deres værdi eller offentlige anerkendelse, om du vil.”

Af Peder Holm Pedersen
asterisk@dpu.dk

JOHN BENEDICTO KREJSLER

Lektor, ph.d. ved Institut for Pædagogik, DPU og gæsteproffesor ved Forsknings-tema Arbete i Skolan (AiS) ved Högskolan Kristianstad, Sverige. Han har sammen med Frank Meier og Poul Pøder netop afsluttet forskningsprojektet ”Kampen om ’kvalitet’ i daginstitutionen.”

www.dpu.dk/om/jok

MAJA PLUM

Ph.d.-studerende ved Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, Afdeling for Pædagogik, KU. Hendes ph.d.-projekt har til formål at undersøge og diskutere, hvorledes nye styreformer i den offentlige forvaltning af dagtilbudsområdet får betydning for pædagogisk arbejde og pædagogens faglige identitet.